№ 6 (דריטער יאָרגאַנג) פּרייז 10 גראָשן

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.
BIALER WOCHENBLAT

ביאַלער וואָכנבלאַט

אַבאָנאַמענטס-פּרייז:
מאָנאַטלעך . . . . 35 גראָש
פערטל-יערלעך . . . . 1.00 זל.
אין אויסלאַנד:
פערטל-יערלעך . . . . 1 דאָלאַר
אַנאָנסן-פּרייז:
פאַר אַ פּעטיט-שורה אין טעקסט . 40 גראָשן
" " " פאָרן טעקסט . 20 "
" " " נאָכן טעקסט . 15 "
פאַרן אינהאַלט פון די אַנאָנסן איז די רעדאַקציע נישט פאַראַנטוואָרטלעך.
די צייטונג טראָגט נישט קיין געשעפטס-כאַראַקטער און איז נישט אויסגערעכנט אויף פאַרדינסט.
אַדרעס פאַר בריוו און געלט-זענדונגען:
Red. „BIALER WOCHENBLAT",
Biała-Podl., Grabanowska 35.
Skrz. poczt. 26.
Konto rozrach. № 1.

Biała-Podlaska, dnia 7 luty 1936 r.

ביאַלע-פּאָדל., פרייטאָג פ' בא תרצ"ו, 7 פעברואַר.

רחל גליקסבערג — ביאַלע
אליעזר מאַנדלבלאַט — לוקאָוו

חתונה-געהאַט

ביאַלע-פּאָדל. דעם 31 יאַנואַר 1936.

ליבע טאָכטער און שוועסטער **רחל גליקסבערג** צו דיין חתונה מיט ה' **אליעזר מאַנדלבלאַט** ווינטשן מיר דיר אַ האַרציקן מזל-טוב און אַ גליקלעך צוזאַמענלעבן
עלטערן און ברידער (ביאַלע — בני-ברק)

דער פאַמיליע גליקסבערג צו דער חתונה פון זייער טאָכטער **רחל** מיט ה' **אליעזר מאַנדלבלאַט** — אונזערע בעסטע ווונטשן
מאיר אָרלאַנסקי און פאַמיליע

אַ האַרציקן מזל-טוב און אַ גליקלעך צוזאַמענלעבן ווינטשן מיר פרל' **רחל גליקסבערג** מיט ה' **אליעזר מאַנדלבלאַט** צו זייער חתונה. די עלטערן — פיל נחת
פאַמיליע דזיענטשאָל

אונזער ליבע שוועסטער און שוועגערין רחל גליקסבערג צו איר חתונה מיט ה' אליעזר מאַנדלבלאַט ווינטשן מיר פיל גליק און צופרידנקייט.
רבקה און מנחם הערשבערג.

אונזערע האַרציקסטע גליקווונטשן דער פאַמיליע גליקסבערג צו דער חתונה פון זייער טאָכטער רחל מיט ה' אליעזר מאַנדלבלאַט.
אסתר און נחמן גליקסבערג.

אליעזר ורחל!
לרגלי בואכם בברית הנשואים, יהא רעוה, שתהא דרככם צלחה בעושר ואושר.
פנחס ריבאָק ובני ביתו.

צו דער חתונה פון פרל' רחל גליקסבערג מיט ה' אליעזר מאַנדלבלאַט — אַ גליקלעך צוזאַמענלעבן. די עלטערן — פיל נחת
פאַמיליע האַלפּערן.

ברכותינו הלבביות למשפחת גליקסברג לרגלי בואה בברית הנשואין של בתם רחל אם מר אליעזר מנדלבלאַט
איסר לוסטיגמן ומשפחתו.

רחלע!
צו דיין חתונה מיט ה'
אליעזר מאַנדלבלאַט
אַ בליענדע צוקונפט און פיל גליק
ווינטשט
צמח טוכמינץ

רחלה!
צו דיין חתונה מיט ה' אליעזר מאַנדלבלאַט — אונזערע האַרציקסטע גליקווונטשן.
פערל און אַברהם אייזנבערג (לוקוו)

אונזער ליבן זון, ברודער און שוואָגער **איזשע זעגלבוים** צו זיין חתונה מיט פרל' **דוואָשע רייץ** — אַ גליקלעכן צוזאַמענלעבן
עלטערן, ברודער, שוועסטער און שוועגערין זעגלבוים.

צו דער חתונה פון ה' איזשע זעגלבוים מיט פרל' דוואָשע רייץ אונזערע בעסטע ווונטשן
פאַמיליע סוקנאָוו, פאַמיליע קרופּניק

צו דער חתונה פון ה' איזשע זעגלבוים מיט פרל' דוואָשע רייץ ווינטשן מיר זיי פיל גליק
מנוחה און צדוק האָפּפער.

צו דער חתונה פון פרל' דוואָשע רייץ מיט ה' איזשע זעגלבוים ווינטשן מיר זיי אַ גליקלעך צוזאַמענלעבן
די עלטערן — פיל נחת
גיטל טייטלבוים, אסתר הערשבערג, חנה גאָלדענבערג

אונזערע האַרציקסטע ווונטשן פרל' **רבקה זעגלבוים** און ה' **אריה קויפמאַן** צו זייער חתונה. די עלטערן — פיל נחת
מנוחה און צדוק האָפּפער.

אונזער ליבער קוזינע **גיטל לעווין** (יאַנאָוו-פּאָדל.) צו אירע תנאים מיט ה' **לייבל ליבמאַן** (ביאַלע-פּאָדל.) — אונזערע האַרציקסטע גליקווונטשן
פאַמיליע טאָקאַרסקי (ביאַלע)
פאַמיליע קאַרשנבוים (יאַנאָוו).

דאָס מאַנופאַקטור-געשעפט פון **ב. פישמאַן** פל. וואָלנאָשטשי 6, אָרדנט איין פון 3 לוטי

אַ „ווייסע וואָך"

בעת וועלכער סוועלן פאַרקויפט ווערן צו ספּעציעל ביליקע פּרייזן אַלע ווייסוואַרג אַרטיקלען פון די פירמעס: „ווידזערווער-מאַנופאַקטור", „קרושע-ענדער".

בעת דער ווייסער וואָך באַקומט מען אַ שטיקל לייוונט פון 17 מעטער פון 9 זל. אָן.

באַמערקונג: די סחורה איז פאָלשטענדיק גאַראַנטירט פאַר רעיעלע. און די ביליקייט איז נאָר אַ דאַנק דער „ווייסער וואָך".

נוצט אויס די געלעגנהייט! — אַ ווייסע וואָך!

ה' אַביגדור פייערמאַן!

אַלס פּאָרז. פון היגן האַנטווערקער-פאַריין פאַר אייערע געמיינע מעשים — רוף איך אייך צו אַ געזעלשאַפטלעכן געריכט

ג. בראַוועדמאַן

ענטשולדיקונג.

דערמיט בעט איך ענטשולדיקונג ביים ה' יעקב וועלוול הערשבערג אין צוזאַמענהאַנג מיט מיין באַליידיקונג לגבי זיין פּערזאָן.

ישראל ווייסבראָדט.

שפּאָרט איין צייט, געזונט און געלט!

וועש = אַפּאַראַט

„AUTOMAT SAMOPIORĄCY"

קויפט זאָפאָרט אונזער נייעם פּאַטענטירטן וועלכע וואַשט אָן פּאַרע, סטעריליזירט און דעזינפעקצירט גלייכצייטיק, שפּאָרט איין זייף און צייט. די גרעסטע פאַמיליען-וועש הערכסטנס אין 3 שעה. דער פּרייז איז צוגענגלעך פאַר יעדער פאַמיליע. באַשטעלונגען ווערן אָנגענומען פאַר באַר און ראַטעס אין וואַרשע. אָנפרעגן טעלעפאָניש 11-57-77 אָדער ביי
A. Khon, Biała-Podl., ul. Janowska 17

מעלדונגען!

זונטאָג, דעם 9-טן ה. מ. 8.30 אָוונט קומט פאָר אין קהלה-לאָקאַל די יערלעכע אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג פון יידישן ל. אָ. פּ.-קרייז.

אַלע ווערן געבעטן צו קומען פּינקטלעך

שבת דעם 8-טן ה. מ. 2 נ. מ. קומט פאָר אין לאָקאַל פון „תרבות" אַ זיצונג פון דער ביבליאָטעק-פאַרוואַלטונג.

Stow. Ochotniczej Straży Poż. w Białej-Podlaskiej.

שבת דעם **8**-טן ה.מ. אין זאַל פון „סטשעלעץ" נאַרוטאָוויטשע 13 קומט פאָר **אַ גרויסער**

מאַסקן = און קאָסטיומען = באַל

סדערוואַרטן אַ מאַסע סיורפריזן. אַ רייכער און ביליקער בופעט. אַ פאַרגרעסערטער אָרקעסטער.

אָנהייב 9 אָוונט ביז אין ווייסן טאָג אַריין.

איינלאַדונגען צו באַקומען ביי ה' וויינבערג אין ביוראָ פ. פל. 5.

„TANI - SKLEP", Pierackiego 13.

מאַכט באַקאַנט, דאָס די פאַבריק **„זשיראַרדאָוו"** האָט איינגעאָרדנט

אַ „ווייסע וואָך"

שוועט פאַרקויפט פאַרשידענע ווייסוואַרג אַרטיקלען צו

ספּעציעל ביליקע פּרייזן

אַלע דאַרפן אויסנוצן דאָס געלעגנהייט און זיך פאַרנעמען מיט ביליקע **„זשיראַרדאָווער"-סחורות ווי:**
אַלערלייט לייוונטן, מערוועטן, לייל-ענער טשיכאָלן א.א.וו.

געדיינקט! אַז זשיראַרדאָווער סחורות זענען די בעסטע און מען באַקומט זיי נאָר אויף **פּריסקער № 13**

איילט אייך דערפון צו גענוסן!!!

Kino Dźwiękowe „Tęcza"

פון היינט ביז זונטאָג ווערט דעמאָנסטרירט דער פילם א. נ.:

„דער קליינער פּאָלקאָווניק"

אין דער הויפּט ראָל די 6-יעריקע שירלי טעמפּל.

פון מאָנטאָג דער סאָוויעטישער פילם א. נ.: **Kain i Arten**

הכסף יענה את הכל!

די ציונג פון דער 1-טער קלאַס 35-טער מלוכה-לאָטעריע פאַנגט שוין אָן דעם 20-טן לופּ"ד. י.

אַלגעמיינע צאָל געווינסן
18.910.200 זל.

הויפּט-געווינס
1.000.000 זלאָטעס

שאַנסן קאָלאָסאַלע — פּרייזן מינימאַלע

פּרייזן: ¼—10 זל., ½—20 זל., ¹/₁—40 זל.

אַ באַגרענעצטע צאָל לאָסן!

געדענקט! אַז קויפנדיק אַ לאָס פון דער 1 טער קלאַס קאָנסטו זיך פאַרזאָרגן אַ גליקלעכע צוקונפט

געדענקט! אַז „אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמא מן העין" און דאָס איז נאָר אַ לאָס

געדענקט! אין דעם שפּריכוואָרט, „אַז מע־שטעלט נישט איין, נעמט מע נישט אויס"

געדענקט! צו גיין אויף דעם גלייכן וועג און דער גלייכסטער וועג איז — נאָר צו גיין און קויפן אַ לאָס

אין דער גליקלעכער קאָלעקטור
J. S. UCZEŃ
Biała Podl., Pl. Wolności 18
Konto czek. P. K. O. 80.461

גרייט זיך צום X-טן טראַדיציאָנעלן פּורים-מאַסקן-באַל פון „טאַז"!

מסירה און מוסרים*)

אַ שפּיגל פון אַ לעזער וועגן אַ אָנגעווייטיקטן ענין

חשובע רעדאַקציע!

כבייס מיר געפּעליקסט דערטיילן פּלאַץ אויף די שפּאַלטן פון אייער ···רטן „ביאַלער - וואָכנבלאַט", כדי צו באַרירן אַן ענין, וואָס איז ··· אַקטועל ביי אונז אין שט···. ···ך מיין דעומיוז זיי לעצטנס אָפּטן מסירה-סקאַנ··לן.

ווייענדיק זיכער אַז איר וועט מיין ביטע דערפילן, דאַנק איך אייך פאַר-אויס און צייכן

מיט דרך-ארץ:

אייער X

אין 34 № פון „ביאַלער-וואָכנבלאַט" אין לייט-אַרטיקל א. נ. „נידערטרעכ-טיקייט", האָט די רעדאַקציע אָנגעזאָגט אַ שאַרפן קאַמף אַלע „דערטראָגערס", „אינטערזאָגערס" און „אויסזאָגערס".

סהאָט מיר געפרייט דער אָנ-געזאָגטער קאַמף מיט די מוסרים. און אין 37 № „ביאַלער-וואָכנבלאַט" געפינט זיך אַ גרויס אַרטיקל וועגן דער מסירה פון די „בנימין לייב יורשים" אויף דער היגער קהלה-פאַרוואַלטונג. צוגלייך מיט אַלע האָב איך מיר געפרייט, אַז אפשר, אפשר וועט דער דאָזיקער קאַמף ברענ-גען דעם זיג. אפשר וועט מען אַזוי-אַרום פאַריאָגן די פּלאָג, וואָס מאַכט ביאַלע טרויעריק באַרימט אויף מיילן אַרום. אַלס שטאָט, ווו עס בליט די מסירה, אַלס שטאָט פון מוסרים, וועל-כע פאַרנעמען געזעלשאַפטלעכע אַמטן.

מיר האָבן זיך פריצייטיק געפרייט, די רעדאַקציע פון „ביאַלער-וואָכנבלאַט" האָט אייגעזעען, אַז אַנדערע זאַכן זע-נען ווייזט אויס וויכטיקער און סאיז געוואָרן — שאַ, שטיל. נישט איך האַלט מיר פאַר קאָמפּעטענט אָפּצושאַצן. צי די רעדאַקציע האָט גוט געטון דערמיט צי נישט, איינס ווייס איך: מסירה איז אין ביאַלע געוואָרן אַ נאַטירלעכע דער-שיינונג. סהאָט זיך געשאַפן אַזאַ אַטמאָס-פער. אַז באַלד וועט מען דעם ערלעכן, געוויסנהאַפטן מענטש, וואָס מסרט נישט שעמען זיך דערלאַנגען אים די האַנט. אַזוי אומדערטרעגלעך איז עס שוין ביי אונז!

איך וויל נישט פאַרנעמען קיין אָרט מיט אַבסטראַקטע שרייבערייען, נאָר קאָנקרעט צו דער זאַך באַרירן דעם ענין. אין 4 № „ביאַלער - וואָכנבלאַט" פון 24 יאַנואַר ה. י. לייענען מיר אַ קליינע נאָטיץ וועגן מסירה: „צו דער עפנטלעכקייט" און באַלד עטוואָס ווייטער „אַ בריוו אין רעדאַקציע", ווו דער מחבר פון בריוו ענטפערט, אַז סאיז אים נידעריקער פון זיין כבוד פאַר זיי (דאָס הייסט די מסירה-באַשולדיקער) צו פאַרענטפערן און, אַז „ער גיט איבער די „זאַך" אין געריכט".

כלייען איינמאָל, נאָך אַמאָל און סאיז פאָרט ריכטיק. סאיז נידעריקער פאַר מיין „כבוד" און באַסטאַ! באמת סאיז נישט צו פאַרשטיין: מען וואַרפט פאַר אַ דאָזאַר, אַ געוו. מיטגליד פון די שטיי-ערן שאַצונגס-קאָמיסיעס, אַ ציוני, אַז ער האָט געמסרט 4-5 אָרעמע יידן און אָנשטאָט זיך צו פאַרענטפערן, אָנשטאָט די זאַך איבערצוגעבן אַ געזעלשאַפט-לעכן געריכט, אָנשטאָט צו שטעלן זיך צו אַ עהרן-געריכט ביי זיין אָרגאַניזאַציע גיט ער איבער די „זאַך" אין געריכט, דאָרט ווו זיין מסירה וועט צוליב גע-וויסע טעמים נישט קאָנען אויפגעוויזן ווערן. און די געזעלשאַפט, די ציוניס-טישע אָרגאַניזאַציע, די קהלה-פאַרוואַל-טונג רעאַ··רט נישט אויף דעם?

ווייזט אויס, אַז נישט ווייט איז דער טאָג, ווען נאָר מוסרים וועלן פאַרנעמען די שפּיץ-ערטער פון אונזער געזעלשאַפט-לעכן לעבן. שוין היינט האָבן מיר אין דער קהלה-פאַרוואַלטונג דאָזאָרעס מיט „מסירה-סטאַזש". נאָך היינט קאָן מען הערן ווי 2 דאָזאָרעס פון אַגודה-לאַגער, ביידע רייכע הייזער באַזיצער זאָגן אין דער קהלה: ווילט איר ביי אונז צו 50 זל. טעאַט אָנשטאָט די אויסגעמאָס-טענע 150-125 זל. איז גוט, און באם לאו? איז צום סטאַראָסטע! ווייטער וועלן סוחרים, מייסטערס, וועלכע וועלן אום צו פטרן די קאָנקורענטן אָנווענדן ריק-זיכטלאָזע מסירה, אָדער פאַרשפּרייטן פּלאַקאַטן וועגן: זעלבסטמאָרד, פאַרמאַכן אַ קאַבינעט א. א. מיטלען פון „ערלע-כער קאָנקורענץ".

און צי וועט עס שוין כסדר אַזוי זיין? צי וועט מען עס ווייטער דולדן?

איין ענטפער קען אויף דעם זיין: ניין! און ניין! סטאָפּ, סקען, סוועט מער נישט געדולדעט ווערן! אַ „רייני-קונגס-קאָמפּאַניע" דאַרף די רעדאַקציע פון „ביאַלער - וואָכנבלאַט" אָנהייבן. אָנהייבן דאַרף זי דווקא צום ערשטן ביי די געזעלשאַפטלעכע עסקנים כ··י מיט מיט זייער ביישפּיל צו ווירקן אויף אַלע אַנדערע. נישט אין געריכט דאַרף גיין דער לעצטער מסירה סקאַנדאַל, נאָר צו דער ביאַלער יידישער געזעלשאַפט. וויל ה' צעלניקער, אַז מ'זאָל אים גלויבן, דאָס ער איז ריין פון די פאַרוואַרפן, מוז ער זיך אין אייגענעם אינטערעס שטעלן פאַר אַ חברים געריכט ביי דער ציוניסטישער אָרג. טוט ער עס נישט פריוויליג, דאַרף אים די אָרג. די קהלה-פאַרוואַלטונג דאַצו צווינגען. ביי זמן דאָס איז נישט געשען קען מען אים·לכן נישט זען אַלס דאָזאָר! קען מען אים·לכן נישט אַנערקענען אַלס חבר פין דער אָרגאַניזאַציע!

כנעם אָן דעם ענין צעלניקער, נישט אום דעם ה' צעלניקער צו באַלאַסטן מיטן עפּיטעט „מסור", נאָר אַלס איין רינגעלע פון דער קייט פון די מסירה געשעענישן וואָס קומען ביי אונז אין ביאַלע פאָר. אויב כדערמאָן זיין נאָמען איז עס גיכער צום שוץ פון אַ חבר, צום שוץ פון אַ ציוני און פון אַ עסקן.

כוויל אַז מיינע ווערטער זאָלן גוט פאַרשטאַנען ווערן און זיי זאָלן האָבן דעם געהעריקן אָפּקלאַנג.

סוועט מיר פרייען אויב די רעדאַקציע וועט מיר ווי אויך אַנדערע געבן אַ מעגלעכקייט צו צוהעלפן צו פאַרטרייבן אונזער „מסירה· ···ם".

*) די רעדאַקציע גיט די בריוו אָן שום ענדערונ-גען און וועט איר מיינונג אין לויף פון ··ער דיסקוסיע אַרויסזאָגן. דער פאָרשלאַג פון ה' X. וועגן אַ געזעלשאַפטלעכן משפט איז זיכער אַ ריכטיקער. מיר וועלן מיט פאַרגעניגן ערטיילן נאָך פּלאַץ אויף די שפּאַלטן פון ב. וו. כדי דעם אָנגעווייטיקטן ענין צו באַלייכטן און — פאַריאָגן.

צאָן-דאָקטאָר י. זילבערבערג

די ציין און זייער היגיענע

(המשך)

די נייעסטע טעאָריע וועגן די אור-זאַכן פון ציין - פוילונג איז די אַזוי-גערופענע ערנערונגס-באַקטעריאָלאָגישע אָדער אינערלעך-אויסערלעכע.

לויט דערדאָזיקער טעאָריע באַגינ-סטיקן דעם פוילונגס-פּראָצעס נישט נאָר אויסערלעכע פאַקטאָרן, נאָר צוזאַמען מיט זיי אויך אינערלעכע.

אַלע פּראָצעסן, וועלכע קומען פאָר אין אונזער קערפּער אין צוזאַמענהאַנג מיטן שטאָף-וועקסל, אינערלעכער סעקרע-ציע און נערוון-סיסטעם האָבן צוזאַמען מיט אויסערלעכע פאַקטאָרן אַ ווירקונג אויף דער אַנטשטייונג פון פוילונגס-פּראָצעס. מהמת מיר קאָנען נישט באַ-טראַכטן דעם צאָן אַלס עפּעס אָפּגעטייל-טעס פון אונזער אָרגאַניזם, נאָר אַלס אַ טייל פון אונזער גאַנצן קערפּער, מיט וועלכן ער איז צוזאַמענגעבונדן סיי דורכן אָדערן-סיסטעם, סיי דורכן נערוון-סיסטעם. דעריבער אַלע פאַרענדערונגען, וועלכע קומען פאָר אין אונזער אָרגאַ-ניזם, קומען אויך פאָר אין צאָן, ווי אויך אין זיין אומגעבונג (צאָן-פלייש, פּער-יאָדאָנט).

און אַזוי איז עס טאַקע: סיי פיזיאָ-לאָגישע דערשיינונגען (שוואַנגערשאַפט), סיי פּאַטאָלאָגישע (טובערקולאָז, צוקער-קראַנקייט, אינפעקציע-קראַנקייטן) רופן אַרויס פאַרענדערונגען אין צאָן און אין זיין אומגעבונג.

די דאָזיקע טעאָריע איז נאָך ניי, זי האָט אָבער אַלע שאַנסן צו פאַרנעמען דעם אויבנאָן, בפרט ווען לויט די רע-זולטאַטן פון די לעצטע פאָרשונגען און לויט דער נייאַנטשטאַנענער טעאָריע פון מויל-פאַרגיפטונג (oral sepsis) דאַרף מען זוכן די סיבה פון פיל קראַנקהייטן (מאָגן, האַרץ, נירן א. אַ.) אין קראַנקע ציין מיט זייער אומגעבונג (צאָן-פלייש, פּריסטוילן, פּעריאָדאַנט, מאַנדלען).

דערפון זען מיר דעם צוזאַמענהאַנג פון די ציין מיטן גאַנצן קערפּער: אַלגע-מיינע קראַנקהייטן רופן אַרויס פאַרענ-דערונגען אין די ציין און זייער אומ-געגנט און אומגעקערט.

אַז מיר האָבן נאָך נישט קיין פעסטע, זיכערע טעאָריע וועגן די סיבות פון ציין-פוילונג, באַווייזט דער פאַקט, וואָס אין אַמעריקע איז פאַראַן אַ פונדאַציע פון 100.000 דאָלאַר פאַרן בעסטן ווערק, וועלכעס וועט באַהאַנדלען דעם פּראָב-לעם פון צאָן-פוילונג פון היסטאָלאָגישן, באַקטעריאָלאָגישן, כעמישן און ערנע-רונגס-שטאַנדפּונקט.

אין קיין שום טייל פון דער מעדיצין איז די פּראָפילאַקטיט (דאָס פאַרהיטן) נישט אַזוי ווירקזאַם, ווי אין דער דענ-טיסטיק. מען קאָן דרייסט זאָגן, אַז די פּראָפילאַקטיק איז דאָס איינציק ראַציאָ-נעלע מיטל צו פאַרהיטן די ציין פאַר ערקראַנקונגען. דען אַלע אונזערע אָר-גאַנען נאָך אַ קראַנקהייט רעגענערירן, ד. ה. זיי קומען צוריק צו זייער פריער-דיקן צושטאַנד (odrodzenie), אָבער נישט דער צאָן, ווענמענס געוועבן נאָך דער קראַנקהייט וואַקסן נישט צוריק אָפּ (restitutio ad integro).

ביי די ציוויליזירטע פעלקער אָן אונ-טערשיד פון געשלעכט, עלטער, שטאַנד און קלאַס, צו וועלכער אַ מענטש גע-הערט, איז די ציין-פוילונג אַזאַ פאַר-שפּרייטע מחלה, און די פאָלגן פון איר אַזוי גרויס. אַז מיר דאַרפן אַליין טאָן, כדי די קראַנקהייט צו באַקעמפ··.

די סיבות פון פאַרנאַכלעסיקן די ציין

(המשך אויף דער 4-טער זייט)

ידידי-בריוועלעך

ב"ה ועש"ק לסדר „ויהי באשמורת הבקר".

ידידי!

זאָל דיר נישט פאַרדריסן וואָס איך האָב דעם פאַרגאַנגענעם פרייטאָג נישט באַזאָרגט מיין בריוועלע צו דיר, ווייל די שולד איז נישט מיינע, מיין רעדאַק-טאָר האָט עס נישט געוואָלט מיטנעמען. די סטראַזש — זאָגט ער — איז קודם, כּאָטש וואָס איז דער יחוס מיט זיי ווייס איך נישט, ווען למשל איז אין ביאַלע נישט געווען קיין סטראַזש? נאָך איידער יצקב וועלוועלע איז צוריקגע-קומען פון פּאָניען איז שוין געווען אַ פּאָזשאַרנע קאָמאַנדע, אין וועלכע זענען געווען אויך יידן באַטייליגט. איינער איז געווען ביינישל פייער-מענטש געהייסן האָט ער ביינישס ספּאָקאינע, אַ גאַנץ שטילער אָרנטלעכער ייד, נאָר אַזוי ווי ער איז געווען אַ פאַרקאָכטער סטראַזשאַק. אין ביאַלע ווי די ווײַט האָט אַלע מאָל ליב געהאַט צוגעבן יעדן אַצונאָמען, האָט מען אים גערופן „פייערמענטש", אויך זיין ברודער עזראלע האָט געהערט צו דער פּאָזשאַרנע קאָמאַנדע. אמת טאַקע, יענע האָבן נישט פאַרמאָגט אַזעלכע מכשירים ווי די היינ-טיקע, נישט געווען אַזעלכע שלויכן, אַזעלכע מעסער און ווער האָט בכלל געוווסט וועגן אויטאָס גאָר? אין אַ שטאַל אויף פּאָטשטאָווע גאַס איז געשטאַנען עט··כע צעלעכצטע פעסלעך אויף צוויי רעדער, צעלעכצ דרענגער מיט האַקעס אין שפּיץ, און ווען סהאָט אין אַ מיטן נאַכט אויסגעבראָכן אַ פייער ר"ל און די גלאָקן אויף אַלע עק גאַסן האָבן זיך צעקלינגען, ··ען מיט פאַרפעדערטע יאַרמולקעס און ווייבער מיט שלאָף-קופּקעס, ראָגאָווקעס און גלאַט שמאַטעס אויף די קעפּ, אין די אונטער וועש, זענען אַרויס פון די הייזער און געשרייען פּאָזשאַר! פּאָזשאַר! זענען געגאַנגען עד לב השמים. זעיען דאָס ע·· ··· זיך צע-לאָפן אַלע דאָזשעס און פּורמאַנעס, מורא האָבנדיק טאָמער כאַפּט מען זייערע פערד איינצושפּאַנען אויף צו פירן וואַסער. נאָכדעם האָבן איינציגווייז אָנ-געהויבן אָנלויפן די פייערלעשער יעדער מיט זיין העקל אין דער זייט, אַ בלע-כענע קאַסקע אויפן קאָפּ און דער פייער-לעשער-שטאַל, געכאַפּט אַ באָסעק און אַוועק צו דעם אָרט ווי סהאָט געברענט. נאָר וואָס משטיינסגעזאָגט האָבן זיי געקענט אייפטון, אַז די פעסלעך זענען ל··צרדיק, איידער מהאָט דאָס דערפירט צו דער שרפה, איז עס שוין געווען ל··דיק אָן אַ טראָפּן וואַסער. האָבן זיך טאַקע הייזער געברענט ווי די האַלע-ווּעשקעס, צום ערשטן איינציקווייז נאָכער במזומן און נאָכדעם אפילו במנין און גאַנצע קוואַרטאַלן. גאַנצע גאַסן זענען אַראָפּ, פאַרשוווּנדן מיטן רויך. אמת טאַקע נישט אין איין מינוט, אַזאַ שרפהלע האָט געדויערט אַמאָל גאַנצע 4–3 טעג, ערשט ווען די שרפה איז ··ו ענדע געווען, האָט מען גנוצן די נוצן פון די דאַמאָלסדיקע פייער-מענטשן. ··· האָבן מיט די העק און באָסעקעס צושלעפּט די גלאָוונעס און אומגעלעגט די קוימענס.

גע··ענקסט דאָך געוויס די גרויסע שול-הויף-שרפה נישט היינט געדאַכט, ווען סהאָט אָנגעהויבן ברענען ··· דעפּאָ··ק ביי יונה קעמפלמאַכער אין מיטן נאַכט, ווען מהאָט אונז, מיר אַ דריי-יאָריק נפשל און נאָך אַנדערע קליינע נפשלעך אַוועקגעזעצט אין מיטן מאַרק אויף די פּעק בעטגעוואַנד און איבערגעלאָזט אויף הפקר, ווייל אַלע זענען געווען באַשעפטיקט ביים ראַ-טעווען.

איבער גאַנץ ביאַלע איז דער הימל רויט געווען, אין דער הויך האָבן אַרומ-געשוועבט ווייסע טויבן אויף וועלכע די עלטערע קינדער האָבן מיר אָנגע-וויזן, אַז דאָס זענען יידישע נשמות, וואָס פאַרהיטן פון דער שרפה די שול. אויך דער ווײַנהויז וועט זיכער בלייבן, ווייל אַ גוטער ייד האָט פאַרשפּראָכן, אַז קיין פייער וועט דאָרט נישט שולט-זיין און ווייטער וועט די גאַנצע שטאָט אַראָפּ. אַזוי איז דאָך אויך געווען ווען די שרפה האָט זיך אָנגעמעלט אָנגעהויבן ביי מאיר קנאָך, אויסגעלאָזט האָט זיך אַנדערש. עס איז נאָך געבליבן גענוג הייזער, וואָס די שרפה האָט נישט פאַר-כאַפּט, אָבער די גראַבאַנאָווער, פּראָסטע און דער גאַנצער שול-הויף איז אַוועק מיט פייער, נאָר וואָס די שול און דער ביה"מ איז געבליבן אויף דעם גאַנצן שטח.

אַוודאי זענען די היינטיקע פייערלעשער גרעסערע קנאַקער, מקאָן נישט זאָגן, ערשטנס האָבן זיי פאַרשידענע מכשי-רים צום לעשן עפּעס האָבן זיי אַזאַ שלויך, אַ קישקע הייסט עס, האָט זי די

צי האסטו שוין געגעסן פון דער „ווייסער - וואך"?
נאר אויף בריסקער 13 און אויף מארק № 5 קומען פאר „ווייסע וואכן"

מיינע זכרונות

אינם ביאלער רבי'נס הויף.

X.

XI.

(המשך)

ר' ברוך בעריישעס, א ייד א קפדן, שטענדיק א [illegible], א בייזער אויף דער גאנצער וועלט, קיינמאל האווייזט זיך נישט אויף זיינע ליפן קיין שמייכל, שוין א טבע אזא האט דער ייד. און דאך ווי ליבלעך און הארציק איז אט דער שטענדיק פארכמורעטער ייד בעת מלוה-מלכה. נישטא קיין זאך וואס זאל אים שטערן צו קומען צום רבין אין ביה"מ צו מלוה-מלכה. אין שטארקסטן פראסט, אין דער גרעסטער שטורמדיקער זאווירוכע, האט דער זקן נישט פאר-פעלט צו קומען. אז סאיז ווער געגאנגען אין אזא וועטער אויפן רבינס גאס (געווע. מצוריטשער היינט פילסודסקי) מוצש"ק א זייגער עלף, האלב צוועלף אין דער פינסטער און האט באגעגנט א געוויינדיקן גרויסן פארשנייטן שאפן-טולעפ, איז ער געוון זיכער, אז אין דעם דאזיקן ריזיקן אלטן פריצישן טולעפ געפינט זיך ברוך בעריישעס, וועלכער טראגט אין א פאטשיילע זיינע געוויקלט זיינע שירים פון די שבתדיקע מאכלים צו דער מלוה-מלכה-סעודה ביים רבין אין ביה"מ, און אויף זיכער געזאגט צום געצענדיקן טולעפ — גוט וואך ר' ברוך! אין גאלט האט זיך געהערט פון דער טיפעניש פונם גרויסן שאפן-טולעפ א פארדומפן מענטשלעך קול א הא! גוט-וואך גוט יאר, און דער טולעפ איז זיך ווייטער געגאנגען נישט זייענדיק טשעקאווע צו וויסן אפילו, ווער סאיז דער, וואס האט אים גוט-וואך געזאגט. אז דער שניי בארג איז אריין אין ביה"מ, האבן די קונדסים: אברהמטשעלע דוד סאסנאוויצערס, משהלע אלתר נעמי-ראווערס, משהלע אברהם מרדכיס און אני הקטן ב...ם, לכתחילה זיך שטארק דערשראקן, אפשר א מת אין די תכריכים? ווארעם ווי לאנג איז דען, ווען דער שוחט וואס האט זיך ר"ל געהאנגען אין שטאל ביים רבין אין הויף, איז געוועזן אין א מינן נאכט ביים רבין?

האט דאך אנומלט משה משמש דער-צעלט, ווו ער האט אליין געזען איינעם פארשוואונדן דורך דער גלעזערנער טיר וועלכע גייט ארויס אין סאד אריין און האט געהערט ווי מרופט אין סאד משה! משה! און אז ער איז ארויס אין סאד חאט ער קיינעם נישט באמערקט. א דערשראקענער איז ער אריין צוריק, געמיינט אפשר עפעס א גנב און האט זיך ערשט בארויקט ווען דער רבי האט געזאגט ער זאל זיך נישט שרעקן, דאס איז דער שוחט געוועזן דא...

איך געדענק נאך ווי היינט, אז כהאב דערזען דעם געצענדיקן בארג - שניי אריינקומען אין ביה"מ אריין, איז מיר דאס ערשטע געקומען אויף דער מחשבה דער געהאנגענער שוחט און א פחד איז אויף מיר געפאלן, נאר אז סהאט זיך דערהערט דער א הא! גוט-וואך! איז באלט קלאר געווארן, אז דאס רעדט פון דעם בארג-שניי ארויס דער לעבעדיקער זקן ר' ברוך בעריישעס, און באלט וועט זיך אנהייבן די מלוה-מלכה. און טאקע תיכף האבן זיך אויס-געזעצט ארום טיש וואס איז געשטאנען נעבן דעם איינגעהייצטן אויוון די זקנים: דוד סאסנאוויצער, הערשל ראשאשער, הערשל ווישניצער, די לעצטע צוויי זענען שטענדיקע יושבים ביים רבין ווי אויך עטלעכע אורחים פרעמדע און יונגע לייט. קעסט קינדער: בנימן יוזעפס דודקע, יהושע יצחק ישראל אלי'ס, מאיר בנימן לייבס, יהושע גדלי'ס חיים יהושע דעם קאזאנער - רבינס א. א. ערשט די בחורים-לערנער: שמעון בייבע, הערשקע בנימן לייבס, דער קראסנער דער ליפטקער שלמה נעמיראווער, שמואלע לייזערילס, נטע אייזשעס, שמואלע שו"ב, ישעי' הערשל ראשאשערס א. א.

אברהם שמש נעמט ארויס פון שאנק די שירים וואס ר' ברוך האט באטאג פונם רבינס טיש אראפגענומען און גע-געבן אברהם שמש צו פארשליסן, ער וויל אויך דאס פעקעלע מיט זיינע שירים וואס ער האט מיטגעבראכט פון דער היים אויסבונדן. אבער סאיז אונטער די הענד פארשוואונדן, ער זיכט אויף אלע טישן און קען זיך נישט דערמאנען ווו האט ער עס אוועקגעלעגט?

פון צער לאזט ער אלע מאל ארויס א א הא, ער כאפט זיך אבער, אז דאס איז די קונדסים'ס שטיקל ארבעט און ווענדעט זיך צו אונז מיט תחנונים. סאיז נישט דער שטענדיקער בייזער ר' ברוך, איצט בעת דער מלוה-מלכה איז ער גאר אן אנדערער, א גוטמיטיקער, א ליבלעכער מענטש, ער בעט זיך און דאס רופט ארויס ביי אונז שטיפער חרטה. מיר ווארפן תיכף אונטער אונבאמערקט דאס פעקעלע. די שמחה ביי ר' ברוך'ן איז אין לשער גלייך ווי ער וואלט אן אוצר געפונען. סך-הכל איז דארט גע-ליגן א כזית קוגל, אשטיקעלע בשר און נאך אזעלכע קלייניקייטן. פון גרויס שמחה גיט ער א זאג א הא! זאל מען זיך וואשן. עולם וואשט זיך, מאכט המוציא, עס פיילט אבער ביים טיש דער הויפט דער גייסטיקער פירער פון דער מלוה-מלכה אלתר נעמיראווער. כאטש סאיז לעכערלעך אים אנצורופן פירער, א ייד א בטלן שבטלנים, ענו און שפל ביי זיך, שטענדיק גערעדט בנחותא, שטענדיק געזאגט בשם אומרו בכלל האט ער קיין שיחת בטלים גע-פירט. אדער געדאוונט, אדער געלערנט, א סך צייט אפגעגעבן אויף לערנען קבלה. געלעבט א חיי צער, יוצא-געווען מיט א שטיקל פת במלח, נאר כדי להחיות את נפשו, ער זאל קאנען דינען דעם רבש"ע. עולם-הזה איז נישט פאר קיין ייד, אלץ אויף דער וועלט איז הבל הבלים, דער עיקר איז בבא. שלעכט איז נאר וואס ער דארף מחנך-זיין דעם בן-יחיד זיינעם משהלע און ער וואלט עס געוואלט טון מיגיע כפו איז ער אבער ל"ע א לא יוצלח, ער האט שוין געפרווט ווערן א מלמד אין א דארף, ווי זשע קען מען אבער זיין אזוי לאנג ווייט פונם רבינס סביבה און כמעט אן א ספר מעיין צו זיין. און ער האט טאקע געמוזט צוריק קומען אין שטאט. פאלן ווידער צולאסט וועמען סאיז, שטעט דאך „נטוש נבילתא בשוק ושקול אגרא ולא תימא גברא רבה אנא" „עשה שבתך חול ולא תצטרך לבריות".

אנומעלט נאך א פארציע תוכחה וואס ז'ער רבי האט אים מוכיח געווען, הלמאי ער איז אזא בטלן, האט ער זיך מתנצל געווען, אז ער וואלט גערן עפעס געטון א מלאכה אום נהנה צו זיין מגיע כפו.

דערפון איז געוויר - געווארן דער נדיב און מוקיר תלמידי חכמים ר' לייבע מעדניק, איז עס געווען ביי אים כמוצא שלל רב, ווארים אזוי וועט דאך אלתר נישט נעמען קיין תמיכה. איז ער געקו-מען צו אלתרן, אים פארגעלעגט, אז ער זאל ביי אים וואשן פלעשער בשכר כך וכך. פארשטייט זיך. אז לייבען איז נישט געגאנגען אין דעם וויפיל אלתר איז ווערט שכירות, סאיז נאר געווען ביי אים אן אויסרייד אום אלתרן מחזיק צו זיין, און אלתר האט תיכף מסכים געווען, אז פון מחר בבוקר אן קומט ער וואשן די פלעשער. אבער ביי אלתרן בבוקר, איז עס ארויסגעקומען אזייגער צוועלף ווארים מקאן דאך נישט גיין צו דער ארבעט אומגעדאוונט און דאווענען אן הכנות איז אויך נישט מעגלעך, דאס דארף דויער. און דאווענען אליין, פאר-נעמט אויך זער פיל צייט. מקאן דאך נישט גלאט אזוי זאגן, אז די אויערן זאלן נישט הערן און די אברים זאלן נישט פילן. מען דארף מתפלל זיין בכונה און חלילה נישט דורכלאזן א ווארט. דערפאר טאקע זאגט ער איבער יעדעס ווארט א סך מאל. אט איז אנומעלט שבת אינדערפרי, ווען דער רבי האט שוין געהאלטן ביי „שוכן עד", אריינ-געקומען ר' ישראל אין קליינעם בית-המדרשל, געלייגט דעם טלית און בא-מערקט, אז אלתר, כאטש ער האט א סך פריער אנגעהויבן דאווענען, האלט ער ערשט פון פארנט ביי קטורת, שטייט אין ווינקל און שוין צום וויפילטן מאל חזרט ער איבער: „תניא רבי נתן אומר" און נאך א מאל און ווידער אמאל תניא רבי, תניא רבי, איז ר' ישראל צו צו אים און אריינגעשריען אין אויער אריין: דראגא ריבי! דראגא ריבי! בטלן! משה מיכעלע יאנאווער און דוד'טשע שיינע מאטעס הייסן זיך באצאלן 60 קאפיקעס פאר א פונט פיש, איז ביי דיר תניא רבי?

אן גוזמא, האט אלתרס דאווענען גע-דויערט לענגער ווי דעם רבינס און אז אלתר איז פארטיק געווארן מיטן דא-ווענען, איז ער תיכף ומיד אוועק צו לייבען אין וויין-קעלער וואשן די פלע-שער. נאר איידער וואס, איידער ווען דארף מען דאווענען מנחה. מילא וויפיל פלעשער אלתר האט אויסגעוואשן איז נישט קיין נפקא מינה, אבי לייבע איז

לענג פון עוג מלך הבשן, אזוי, אז מען לענט אריין איין עק אין טייך קרושנא, איז דער צווייטער עק ווו סגעפינט זיך דער שפריצער, ביי דער שרפה, מעג אפילו ברענען אין וועלכן עק שטאט עס זאל נישט זיין איצט האבן זיי א סאמאכאד, וואס האט ביי א שרפה ר"ל קפיצת הדרך און ...ער עיקר א סירענע, א פאפער אזעלכן, אז די סירענע לאזט ארויס א תקיעה, דערשרעקט זיך אפילו דער שר של אש, גבריאל אליין און דאס פייער האט קיין שליטה נישט. „הא גברא והא דסקא", א פייף און שוין זענען, כהרף עין, דא אלע פייערלעשער אנגעטאן אין די מונדירן מיט די שליפעס און ארדערס און היידא מיטן סאמאכאד אויף ...עם ארט פון דער שרפה און איידער דו ווערסט געוואויר ווי סברענט פארט מען שוין צוריק פונם איינגעלאשענעם פייער.

אט דעם סאמאכאד האבן זיי טאקע באקומען א מתנה פאר זייער טיכטיקער און פלינקער ארבעט ביים איינלעשן א גרויסע שרפה אין יאנאוו-פאדל.

שוין 60 יאר עקזיסטירט די ביאלער סטראזש און שוין דאן האבן זיך ייִדן אין איר באטייליקט, איינער פון די ערשטע איז געווען ר' ...ישל ספאקאינע (פייערלעשער) דער זון פון אברהם יעקב, שפעטער איז אויך געווען א מיטגליד זיין יונגערער ברודער עזרא'לע, נאר ווי געזאגט האבן זיי יארן לאנג געאר. בעת א שרפה מיט פרימיטיווע מיטלען, מיט עמערס, באסעקעס, העק. דאך א. א. וו. שפעטער ערשט ווען ה' יעקב העלוויל הערשבערג איז געקומען צוריק פון מיליטער-דינסט, האט ער אריינגעצויגן אין די רייען פון דער סטראזש מער יידן, יינגע לייט. און א דאנק די איניציאטיוו פון די יידישע פייערלעשער יעקב העלוויל הערשבערג, משה פעלדמאן און אברהם ארלאנסקי, וועלכע האבן אויך צוזאמען מיט דער ביאלער סטראזש אנטייל גענומען אין ענטוואפענען די דייטשן אינם יאר 1918 האט מען דאן רעקווירירט ביי די דייטשן א מענגע פייערלעשער מכשירים און די סטראזש שטייגט מעלה מעלה.

איצט האט מען שוין אן אייגענע רעמיזע, נישט קיין שטאל נאר א פאלאץ ווו סגעפינט זיך אויך א ביבליאטעק-זאל, א פארוויילונגס-זאל און אפילו א קינא וועט דארט אויך זיין בקרוב.

דע'פאר איז מיין רעדאקטאר אזוי נתפעל פון זיי און האט געגעבן די סטראזש דין קדימה פאר מיין בריוועלע צו דיר. כאטש איך אליין בין נישט אזוי שטארק נתפעל פון זייערע מעשים. אט האבן אונזערע דאזארעס אן שום מכשירים איינגעלאשן א פייער אין פארלויף פון 24 שעה. א פייער וואס איז עלי'ל יעווען אומצוברענגען נפשות ר"ל או סגעדראכט איז דאס פייער דווקא אין שול און אים שבת בבוקר בעת דע' השכמה. און ווער מיינסטו איז גע-ווען דער אינטערציגדער? נישט קיין אנדערער ווי דער חזן דמתא. זיי נישט חושד חלילה אונזער חזן, אז ער האט אנגעצינדן אום שבת ממש פייער, ער ווייסט ב"ה אז סשטעט אין דער תורה „לא תבערו אש", נאר א פייער פון מחלוקת מיין איך. וואס, ווען דאס טרעפט למשל מיט א 30 יאר צוריק, וואלטן זיכער נשמות פון דער וועלט געגאנגען חלילה. ווער אונזער חזן איז וועל איך דיר דערציילן.

ווען רער אלעמען באליבטער און אומפארגעסענער חזן יהושע ע"ה איז אוועק פון אונז יינגערהייט, האט דער עולם-שול מתפללים שטארק געבענקט נאך א חזן, פשוט אויסגעגאנגען פון בענקשאפט נאך אביסל נגינה שבת. האט מען אין הימל צוגעזען זייער צער און אין א זימערדיקן פרייטאג איז אראפגעפאלן צו אונז אין ביאלע א חזנדל אויף שבת. צו איז ער טאקע גלייך פון הימל געקומען צו גאר פון סעמיאטיטש אדער וולאדאווע, האט מען בעת מעשה נישט געוווסט. איינס האט מען יא געוווסט, אז ער איז א ליטוואק, נאר אז א ייד זאגט אז ער איז א חזן, איז ער בחזקת כשרות און מהאט אים גע-גלויבט. האט ער אפגעקלאפט א דאווענען, ווי די קלאפסט אפ א דאך מיט צינק-בלעך האט ירמיהו בלעכער געזאגט. סאיז צוגעגאנגען אין די אברים ווי א גלעזל 95-ער האט ר' יאסל דער קברן געזאגט און האט זיי ביידע שול-גבאים זענען אוועק אין גמינע אלס דעלעגאציע און ארויסבאקומען פאר דעם ר' משה יהודה הכהן א קאנצעסיע אויף שנארן בעת ...שמחה, און שכירות אויב סוועט זיין ארייכער מת און די גמינע-קאסע וועט האבן געלט, וועט מען אויסצאלן 1040 זל. א יאר. און מיר האבן ב"ה געטראפן מיטן חזן. ערשטנס איז ער א ייד א בן-תורה, א גוטער בעל-דרשן און טוט א סך אין צדקה-עניים. יינגע אבער ווערן פון דעם נישט נתפעל און זאגן אז א חזן דארף קענען זינגען און אזוי ווי זיי זענען מחולק געווען מיט די גבאים און לויט זייער מבינות קומט אויס, אז ער איז בלויז א בן-תורה און אין חזנות האט ער א שוואכע ידיעה. זענען זיי זיך אוועק אויפן טראטואר בעת מדארף דאווענען און אין שול זענען געבליבן קוים א מנין מתפללים. געווענלעך האט מען זיך גאנץ ווייניק אינטערעסירט מיט דער שול און סאיז געקומען צו אזא מעמד, אז פשוט סאיז געווען א סכנה אריינצוגען אין בית הכנסת און אפילו קיין מנין איז שוין באלט נישט געווען. ווייסטו דאך, אז „בשעה שהקב"ה בא בבהכ"נ ולא מצא בה עשרה, מיד הוא כועס" (ברכות ו) דאס הייסט ווען הקדוש ברוך הוא קומט אין שול אריין און טרעפט נישט דארט קיין צען מתפללים, ווערט ער באלט אין כעס און „אין תפילתו של אדם נשמעת אלא בביהכ"נ" (ברכות ו) האבן זיך עטלעכע יידן גענומען, געגרינדערט א קאמיטעט און השית"ב האט געהאלפן מהאט גע-בראכט אין ארדנונג, געמאכט א בדק-הבית כדבעי, מבית ומבחוץ, אז טאיז א פארגעניגן אנצוקוקן. אונזער חזן וואס האלט, אז די שול איז זיינע, האט כל זמן די שול איז נישט געווען רעמאנ-טירט, נישט דערמאנט קיין ווארט וועגן דעם, טאמער זאגט מען, אז ער זאל טאקע רעמאנטירן זיין שול. ערשט אז דער בדק הבית איז געווען צו ענדע, האט ער זיך גענומען צוציען יוגנט אין זיין שול אריין. מיט זיינע שיינע נגינות-לידער איז נישט געווען די גע

צופריזן פון זיין ארבעט. ער האט עס במירוש געזאגט אלתרן אליין. ער האט שוין אפילו געקלערט מוסיף זיין אלתרן אויף די שכירות, נאר אלתר דער תמים, דער אמת ערלעכער האט אפגעשאצט, אז זיין ארבעט איז נישט ווערט קיין פחות משוה פרוטה און האט זיך ענטזאגט ווייטער צו ארבעטן, ווייל קיין אוכל ז״ח. וויל ער נישט זיין און זאיתו יומ זין געזעגנט מיט לייבען ווינטשנדיק אים ברכה און הצלחה, אן עבירה בטול תורה צוליב אזא ארבעט. איך בין נישט פאר אייך ר׳ לייבע, האט ער געזאגט.

און יעצט ביי מלוה-מלכה שוין מער ווי א שעה נאכן רבינס הבדלה, נאך ר׳ הערשעלעס המבדיל זינגען, און אלתר איז נאך אלץ נישט פארטיק צו מלוה-מלכה. ערשט, אז דער אלטער ר׳ ברוך איז צוגעגאנגען צו אים, אהא! ווי לאנג איז דער שיעור צו ווארטן אויף דיר? האט אלתר מקצר געווען, ווארים דאס ער קאן נישט פארטראגן, אויף אים זאל מען ווארטן? וואס בין איך ווער בין איך? זאגט ער און טאקע תיכף ומיד געמאכט הבדלה און געוואשן זיך צו מלוה-מלכה.

שטיל און מיט דבקות זינגט מען די „אליהות". דער אלטער ר׳ ברוך האלט אין איין קרעכצן: א הא, א הא און אלתר דערציילט מעשיות פון גוטע יידן בעת זייערע מלוה-מלכה-סעודה׳ס, ווו אליהו הנביא איז געווען אן אפטער אורח. גאנצע שטיקער זוהר און מדרשים זאגט ער פון אויסנווייניק, אז סאיז א מחי׳ צו הערן, אן אמתר עונג רוחני, מער ווי אין שטיבל ביי בערעלע קאזע, כאטש די זעלבע אנשי שלומינו און דווקא א מלוה-מלכה-סעודה מיט א פריש אפגעקאכטע גריץ, וואס מהאט יעדן שבת-צונאכטס געקאכט פאר די חסידים ביי הערשל משה חיים׳ס. און חסידים קרעמער, וועלכע מורא האבנדיק פאר די פלוניתן, גלאט אזוי זיך אוועקכאפן אין שטיבל אריין, האבן זיך קוים דערווארט אויף מיקאלאיעוו דעם סטארשיס, אדער טשערקאסעוו דעם גארדאוואיס פייף, אלס צייכן צו פארמאכן די געוועלבער, זענען אוועק אין שטיבל און האבן זיך מחי׳ געווען נישט אזוי מיט דער גריץ, ווי מיט דעם, וואס מאיז צוזאמען, מזינגט זמירות, מנעמט אביסעלע יי״ש און מדערציילט זיך מעשיות פונם אלטן זכרונו לברכה. סאיז אבער פארט נישט דאס, וואס מפילט ביי דער מלוה מלכה ביים רבין אין ביה״מ מיט ר׳ ברוך בערישעס און אלתר נעמיראווער. א סך מאל דערוועקן זיך געגועים ביי צו זיין אזא מלוה-מלכה, וועלכע האט זיך געענדיקט באשמורת הבוקר.

(המשך קומט)

גימל.

פון ביאלער לעבן

פון געריכטס-זאל

א גרויסער פאליטישער פראצעס

פאריקן דינסטאג איז פארגעקומען אין היגן קרייז-געריכט א פראצעס קעגן די די פאלגנדע 10 אנגעקלאגטע אין פירן א קאמוניסטישע טעטיקייט: כוועטיוק, טעפערמאן, טייטלבוים, עפעלשוי ז, ראזענבוים, דזמבראווסקי, מאנטשאפ, גרינבערג, גאזנער, און ז. טייטלבוים.

דער באשולדיקונגס-אקט ווארפט זיי פאר, דאס איינארדנען א קאמוניסטישע ראיאן קאנפערענץ אין לאנגאז. עס זענען ארויסגערופן כ״ל עדות מצד דער פארטייטיקונג און באשולדיקונג.

נאך די רעדעס פון פראקוראר און אדוואקאטן: האניגוויל, סוראוויטש און קארנעלי (אלע פון ווארשע) טראגט דאס געריכט ארויס פאלגנדן אורטייל: כוועטיוק, טייטלבוים, דאמבראווסקי צו צוויי יאר טורמע. ז. טייטלבוים, עפעלבוים, ראזענבוים צו איין יאר טורמע. די איבריקע ווערן באפרייט.

צוליב דער אמנעסטיע ווערט זיי די שטראף געשענקט און אלע ווערן גלייך באפרייט.

א בריוו-טרעגער באשולדיקט אין פארשווענדונג

דעם בריוו-טרעגער פון פישטשאץ לעווינסקי, פלעגט זיך נישט גלוסטן צו גיין אפטראגן די אדרעסאטן די פאר זיי אנגעקומענע געלט-אנווייזונגען. ער פלעגט עס ליבער פאר זיך אליין צונעמען אונטערשרייבנדיק זייערע נעמען. דאס האט געדויערט אזוי לאנג ביז סאיז ענדעקט געווארן און לעווינסקי האט די טעג פארנומען די באשולדיקונגס-באנק אין קרייז-געריכט.

נאך דער רעדע פון פראקוראר, וועלכער פאדערט פאר אים א הארבע שטראף. און נאך דער פארטייטיקונג פון אדוו. וועסאלאווסקי, וועלכער ווייזט אויף, אז לעווינסקי האט זיך די סומען „בלויז" צייטווייליק „אויסגעבארגט", ביזן דערהאלטן א הלואה. באשליסט דאס געריכט צו באשטראפן לעווינסקין מיט 6 מאנאטן טורמע, נישט אנווענדן צו אים די אמנעסטיע נאר אפלייגן דאס אויספירן די שטראף אויף 3 יאר. (סקי)

ענדערונגען אויפן סטאראסטע-אמט אין ביאלע

דער ביז איצטיקער סטאראסטע ה׳ סטעפאן מאדלינסקי איז איבערגעטראגן געווארן קיין ראווא-מאזאוויעצקא.

אויפן ארט פון ה׳ מאדלינסקי קומט ה׳ סטאנקעוויטש, ביז איצטיקער סטאראסטע אין קאסאוו (גאליציען).

אין צוזאמענהאנג מיטן אפפארן פון סטאראסטע מאדלינסקי האט זיך געגרינדעט א געזעגנונגס-קאמיטעט פון די ה״ה: דירעקטאר ווייסבראט פארז., וויצע סטאראסטע סלאמסקי, בירגערמייסטער וואלאווסקי, שול-אינספעקטאר דאנטען און גמינע-פרעזעס משה קאווע.

די נייע עלעקטראווניע.

די נייע עלעקטראווניע ווענט זיין פערטיק שוין פון 13 ה.מ. די פייערלעכע דערעפנונג פון דער עלעקטראווניע און פון איבערגעבן צום געברויך די רעמיזע, וועט פארקומען ערשט נאכן פעסטשטעלן די גענויע דאטע פון באזוך פונם ה׳ וואיעוואדע, וועלכער וועט די דערעפנונג דורכפירן פערזענלעך. אלנפאלס געשען וועט עס נאך אין היינטיקן מאנאט.

די „ארעמע יורשים נעבעך" שלאגן זיך

נאך אלץ קאנען זיך די יורשים נישט אנטיילן מיט דער פעטער ירושה, וואס בנימין לייב האט איבערגעלאזט.

פאריקן זונטאג איז געקומען צו א געשלעג צווישן יעקב פליכטענרייך מיט יהושע מאנדעלבוים. פליכטענרייכן זענען געקומען צוהילף זיינע זין און מען האט יהושען אויסגעהאקט צוויי ציין.

באפאלן און צעשלאגן

דינסטאג ארום 10 אוונט, ווען ה׳ נטע אלטביר איז אהיים געגאנגען זענען אים אויף דער ראבינאוועער גאס באפאלן צוויי קריסטן און אים צעשלאגן.

די קריסטן זענען אנטלאפן נאך איידער ה׳ אלטביר האט באוויזן צו אלארמירן פאליציי.

נאכאמאל צו דער עפנטלעכקייט!

אין נומ. 4 פון „ביאלער-וואכנבלאט" פון 24-טן פ. מ. האט דער דאזער פון דער ביאלער גמינע-פארוואלטונג גענטפערט עפנטלעך, אז ער איז געוועזן געווארן פון דער „מסירה" און אז סאיז נידריקער פון זיין כבוד צו פארענטפערן זיך, דאריבער גיט ער די זאך איבער צום פראקוראר.

כדי צו ווייזן דער ביאלער יידישער באפעלקערונג ווער דאזער איז, און ווי ווייט סאיז נידריקער פון זיין „כבוד", דערלויב איך מיר פאלגנדעס צו דערציילן:

מיטוואך דעם 29 פ.מ. איז ביים באן געוועזן דער סקארב-באאמטער ה׳ פאטאצקי אין דער זעלבער צייט איז פארגעקומען א ליציטאציע אויף שפראטן, אויך מיר זענען געווען פון די קויפערס און אין קעגנווארט פון ה׳ פאטאצקי, האט זיך דער ביאלער דאזער אליעזר צעלניקער אויסגעדרייט צו דעם באן-באאמטע: „איר מיינט די שפראטן קויפן, זיי זענען גוט, אתער לאזט נישט צו די באנדע וואס האנדלען אן פאטענטן, איך בין ספעציעל דאצו געקומען, אז די באנדע זאל נישט קויפן". דאס זאגנדיק, האט ער דעם סקארב-באאמטן אנגעוויזן אויף אונז אלס די. פון דער באנדע וואס האנדלען אן פאטענטן.

מיר גיבן די זאך איבער דער עפנטלעכקייט און פרעגן: צו הייסט דאס מסירה צי נישט?

ביים אוועקפארן פון באן האט צעלניקער נאך געזאגט: „מיר וועלן מארגן זען, צו איר וועט שטיין מיט די פיש" און ווירקלעך דאנערשטאג האט מען פון סקארב צוגענומען די פיש. מיר פרעגן, צו וועט די קהלה פארוואלטונג און די ציוניסטישע ארגאניזאציע איבער דעם אריבערגען שווייגנט?

מיר ווארטן אויף אן ענטפער.

פאר דער „באנדע"

אייזנשטאט מענדל.

די ציין און זייער היגיענע

שטעקט נישט נאר אין די עקאנאמישע פאקטארן, נאר אין דעם, וואס גאנץ זעלטן קומען פאר כויט-פאלן דירעקט פון צאן-קראנקהייטן, ווי אויך אין דעם, וואס ווען איינער פארלירט א געוויסע צאל ציין, מאכט ער עס אוועק מיטן יידישן „עט", אבי ער קאן ווי עס איז צעקייען דאס עסן.

אפילו פון עקאנאמישן שטאנדפונקט איז די פראפעלאקטיק אויסערסט געווונטשן, ווייל די צאל פארלוירענע ארבעטס טעג צוליב צאן-ווייטיק איז זער גרויס. עס איז באוויזן געווארן, אז קינדער מיט קראנקע ציין אנטוויקלען זיך פיזיש שוואכער, ווייזן ארויס קלענערע פעיקייטן ביים לערנען, זענען גיכער געניגט צו אלערליי אינפעקציע-קראנקהייטן, האבן מאנדלען און פארקילן זיך שנעלער. (המשך קומט)

א גאלעריע אויסדערוויילטע פון דער פארטונע

אונטן גיבן מיר די פאטאגראפיעס פון די פערזאנען, וועלכע האבן בעת דער ציונג פון דער 4-טער קלאס פון דער 34-טער מלוכה-לאטעריע געוואונען גרעסערע סומען.

דער ה׳ מיעטשיסלאוו קאראלעווסקי, וועלכער וווינט אין ווארשע אויף נאוואגראדסקא № 66. איז אן עלטערער פשאדאווניק פון דער מלוכה - פאליציי. אלס באזיצער פון א פערטל לאס פון נומ. 117.653, אויף וועלכן עס איז געפאלן א געווינס פון 50.000 זל., — האט ער דערהאלטן פון דער גענעראל - דירעקציע פון דער מלוכה - לאטעריע 10 טויזנט זלאטעס.

די צווייטע פערטעלע פון דעם נומער איז געווען אין באזיץ פון ד״ר שטשודעלקא, וועלכער האט נאטירלעך אויך דערהאלטן די זעלבע סומע.

די פרוי יאנקאווסקא, א באזיצערין פון א אפטייק-סקלאד אין טארון, האט געקויפט פאר איר טעכטערל, קריסיע, א גאנצן לאס פון נומער 165.757 און א פערטעלע פון נום. 167.420 אין דעם זעלבן טאג אין א שעה שפעטער איז אויפן ערשטן לאס געפאלן א געווינס פון 10 טויזנט זל. און אויפן צווייטן לאס 30 טויזנט זל. אויף אזא אופן האט קריסיע דערהאלטן ריינע 14 טויזנט זל. א שיינע מטבע!

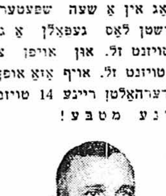

דער כאראזנשי ה׳ ספיר-דיאן עלאג-יאקפוויטש פארווינט שטענדיק אין מאדלין, אויף זיין פערטעלע פון נומ. 142.621 איז געפאלן 20.000 זל. די גענעראל-דירעקציע פון דער מלוכה - לאטעריע האט אים אלזא אויסגעצאלט 4.000 זלאטעס.

עס איז זיך לייכט משער צו זיין, אז די אלע שפילער האבן זיך באזארגט מיט צעטלען צו דער 1-טער קלאס פון דער 35-טער לאטעריע, וועמענס ציונג עס הויבט זיך אן דעם 20-טן ה. מ.

Zapisz się na członka L. O. P. P.!

לעגנהייט, ווייל סאיז שוין געווען נאך די ימי נוראים האט ער עס אפגעלעגט אויף שבת ראש חודש שבט, דאן וועט ער באווייזן זיין כח ביי הלל, אתה יצרת און „ויה באשמורת הבוקר" שבת בעלות השחר גליין מיט דער ראסע, זענען זיך די השכמה מתפללים געקימען אין שול אריין געשטעלט זיך דאווענען. איז מעשה שגן עפעס איינער פון די מתפללים קראנק ל״ע און אן ארעמאן דאצו. האט דער גבאי געלאזט וויסן, אז יעדער עולה לתורה זאל מנדר זיין, וועט מען דאמיט שטיצן דעם חולה און כדי סזאל זיין וואס מער נדרים, האט מען יעדע דריי פסוקים אויפגערופן איינעם. פארשטייט זיך, אז דאס האט אוועקגענומען צייט. דער חזן האט זיך ארומגעזען, אז זיין „אתה יצרת" איז איינגעשטעלט און פון אזא אומגליק קען אמאל קומען ח״ו צו חנק. עפעס א קלייניקייט, שוין וואכן לאנג איינשטודירט און אויפן קאפ, א נאטן א אתה יצרת, און דא נעם בירים און כאטש ווער דערמיט ל״ע דערשטיקט. איז ער אריין אין כעס טאקע ווי א כהן, פארנומען דעם עמוד און געהייסן די השכמה-מתפללים מוחל זיין ארויסגיין אין פאליש דאווענען מוסף.

די השכמה-יידן זענען אבער נישט קיין פחדנים, האבן זיי אויפגעשטעלט זייער ש״ץ אליעזר קוקעלקא וואס נעבן הזן און ביידע האבן זיך געלאזט הערן.

שטעל דיר פאר די הארמאניע. איינער דאוונט שחרית אויפן קול, זינגט „אל אדון" און דער זינגט אויפן קול „אתה יצרת". די מתפללים ווידער צון צווייטן מנין, האבן באוויזן זייער סאלידאריטעט מיט דער השכמה, זענען ארויס אין פאליש דארט דאווענען און דעם חזן ייערן איבערגעלאזט אויף הפקר.

דער חזן ר׳ משה יהודה הכהן דערזענדיק, אז זיינע מתפללים האבן אים פארלאזט, איז אריין אין מער ירגזון. ווייסט דאך, אז „כל הכועס אפילו שכינה אינה חשובה כנגדו און מוסיף טפשות" (נדרים כ״ב). האסטו באדארפן זען ווי „שנים אוחזין בטלית" און כאמש אונזער חזן, דער בן תורה, האט גוט געוואוסט, אז דער טלית איז נישט קיין געפונענער, נאר געהערט בפירוש צום השכמה-ש״ץ לייזער קוקעלקא, האט ער זאך געפסקנט: יחלוקו און צעריסן דעם טלית אום שבת אויף צוויי העלפטן.

אודאי, ווען דאס זאל טרעפן מיט א דרייטיק יאר צוריק. ווען גבאי איז געווען אורטשע מאטל קצב, אדער שמואל דער זעלנער ע״ה און די מתפללים זענען געווען די פינף חומשים די בני סאניע דער בעטערקעס, מיכטשע, יאס, אייבע, הילע און חיים ישראל, די בראטשיקעס, שמוליע און מאירל, חיים חוהלעס און נאך אזעלכע גבורים, וואלט מען אים קורע כדג געווען. היינט איז גאר אנדערש, היינט איז גבאי אביגדור ריכטער, אמאל טאטא. מתפלל איז היינט אליעזר שניידערמאן, אמאל לייזערקע נאמקעס. גלויב מיר, ווען די זעסט היינט אט די מענטשן, וואלט דיר קיינמאל נישט איינגעפאלן, אז דאס איז דער אמאליקער אביגדור, אז דאס איז דער אמאליקער לייזערקע. אביגדור איז א גאנצער כלל-טוער, א באלעזענער, ער ווייסט דיר ווי ווייט די איטאליענער זענען אין אביסיניע, פון יעדער נאדדפאל עקספעדיציע וועט ער דיר איבערגעבן א דין וחשבון, ווער סאיז גאבילע, שמידט, פיקארד א.א.וו. א געוואלדיקער עסקן בצרכי צבור, טוט א סך ביים בית-לחם, און אז מרופט אן אסיפה אין גערער שטיבל אריין וועגן ענין מקוה, ווערט אביגדור אויך געלאדן. אליעזר שניידערמאן איז א שטילער רויקער הארעפאשניק, פארטשעפעט נישט אפילו אפליג אויף דער וואנד, הארוועט און איז זיך מפרנס בזיעתו אפו. און א דאנק טאקע דעם, הערשט ביי דער השכמה דיסציפלין. און אז דער גבאי אביגדור האט געזאגט האלט! איז דער חזן ניצול געווארן פון די מתפללים׳ס ידים און ער האט זיך אויפן קול אפגעדאוונט ביחידות, פארמאכט די אויגן און פארגעשטעלט זיך, אז די סול איז געפאקט מיט מתפללים.

ערשט אויף צו מארגנס האט זיך דאס פייער צובערנט. אין גאס האט מען אגאנצן טאג גערעדט ריידלעך. כהאט געזידט ווי אין א קעסל. אין אוונט האבן אונזערע דאזערטע געגרופן א זיצונג, געלאזט רופן דעם חזן דמתא, געגעבן א נזיפה, געהייסן בעטן ביי די מתפללים עפנטלעך מחילה, באצאלן דריי חלקים וואס דארף קאסטן א נייער טלית און דער עיקר פאר 9 אזייגער שבת אין דערפרי טאר ער נישט אריינקומען אין שול. דאס פייער איז איינגעלאשן געווארן די געמיטער האבן זיך בארויקט.

איך וויל נאר ווייזן מיין רעדאקטאר, אז ער זאל נישט אזוי גתפעל ווערן פון דער סטראוס. אט האט אונזער גמינע-סטראזש אן קישקעס, אן פייפערס און אן מעשענע קאסקעס, און מעדאלן און אן שליפעס. נישט דערלאזט צום אויסברוך פון אזא ריזיק פייער ר״ל, וואס האט געקאנט צוליב א נישט דערגאנגענעם אתה יצרת אויסברעכן ביי אונז אין שול.

ידידי אורח.

Redaktor-Wydawca: Chaim D Miodek. Druk „Express", Biała-Podlaska, Piłsudskiego 6.